

OSTERMUNDIGEN

Франц ХОЛЕР

ОПОВІДАННЯ

Околиця Остермундігена

На околиці Остермундігена стоїть телефон. Біля нього сидить чоловік і щоразу, коли телефон дзвонить, бере трубку й каже: «Околиця Остермундігена». Коли його питають, чи це не Різер або Майбах¹, чоловік відповідає: «Ні, це околиця Остермундігена», — і кладе трубку.

Так починається оповідання «Околиця Остермундігена».

Того чоловіка — і це треба сказати відразу — ніхто не знає. Колись я з ним залюбки познайомився б, але насамперед для того, щоб при нагоді похвалитися в розмові, що знаю одного чоловіка, який щоразу, тільки-но задзвонить телефон, бере трубку й каже: «Околиця Остермундігена». Ще донедавна таке справило б враження, і це, власне, мало б для мене неабияке значення. Люди думали б, що це все ж таки цікаво — адже він, мовляв, знає чоловіка, який щоразу, коли дзвонить телефон, бере трубку й каже: «Околиця Остермундігена». Але за останній час із тим чоловіком сталося стільки, що тепер я вже не зміг би заявити: «Я знаю *одного* чоловіка, який...» Бо вже довелося б казати: «Я знаю *отого* чоловіка, який...» І люди накинулися б на мене із запитаннями: «Невже ви його знаєте?..»

Так оповідання «Околиця Остермундігена» продовжується.

Припустімо, ви дзвоните своєму знайомому на прізвище Гофманн у Берн і набираєте його номер — 22-10-46. Але ж може статися, що якийсь чоловік візьме трубку й скаже: «Околиця Остермундігена». Якщо ви тоді запитаете, чи це не Гофманн, той чоловік відповість: «Ні, це околиця Остермундігена!» І покладе трубку. Ви також покладете трубку й наберете номер ще раз, і вам відповість ваш знайомий Гофманн, а коли ви в нього спитаєте, чи то не він так пожартував, то Гофманн відповість, що ні, він, мовляв, нічого не знає.

Остермундіген лежить неподалік від Берна і має той самий код — 031. Отож

¹ Дрібні населені пункти в Швейцарії.

ви, певне, помилились і випадково набрали номер того чоловіка, який щоразу, коли дзвонить телефон, бере трубку й каже: «Околиця Остермундігена».

Та може статися, що ви схочете зателефонувати й своєму знайомому з Кура, номер телефону якого 22-28-26, і, коли ви наберете цей номер, трубку візьме той чоловік і скаже: «Околиця Остермундігена». Ви спитаете, чи можна поговорити з паном Капрезом, і почуєте відповідь: «Ні, це околиця Остермундігена». І чоловік покладе трубку. Код Кура 081, і ви, мабуть, переплутали 081 і 031, хоч вам це й важко собі уявити.

Але ви нічого не переплутали — те, що сталося з вами, стається й з іншими людьми, і то щодня. Десь сидить собі чоловік, який має змогу підключатися до телефонних розмов, і його нічого не цікавить, йому треба тільки повідомити про околицю Остермундігена. Я мушу казати «десь», бо в Остермундігені вже перевірили всі номери, навіть службові, від Аббюля до Ціссета, і не знайшли жодної несправності. Та якби й знайшли, то що б це, зрештою, дало?

Минуло не багато часу, і його вперше почули по радіо. У дитячій передачі король саме хотів був сказати свинопасові, що віддає за нього свою дочку, але натомість промовив: «Околиця Остермундігена». Актор, що грав роль короля, сказав ці слова не сам. То був голос чоловіка, який говорив їх по телефону,— чоловіка з околиці Остермундігена.

Надія, що такий випадок не повториться, не збулась. Другого дня випуск новин по радіо почався словами: «А тепер — інформація про останні події... Околиця Остермундігена». Дикторка потім пояснила, що сказала так: «А тепер — інформація про останні події... На цьому тижні...» Але слухачі після слова «події» почули, як щось легенько клацнуло, і пролунав голос чоловіка з околиці Остермундігена.

Відтоді не минало жодного дня, щоб той чоловік не вмикався в якусь передачу. Здебільшого він робив це під час випуску новин, і без тих його слів уже просто годі було уявити собі передачу. І коли диктор наприкінці інформаційного випуску хотів, бувало, поправитись, то казав: «Просимо вибачити за деякі неточності. Кандидат у президенти сьогодні на прес-конференції заявив не «Околиця Остермундігена», а... «Околиця Остермундігена».

Власті, певна річ, робили все, щоб напасти на слід того чоловіка. Вони звернулися до людей з проханням повідомляти щоразу, коли почують у телефонній розмові оте «Околиця Остермундігена». Було з'ясовано, що як для однієї людини, то ці слова лунають аж надто часто. Таких ретельних пошуків, які проводяться нині, в цих краях навіть не пригадують. Щоб виявити й знешкодити слова, які тим часом з'являються все частіше й частіше, власті вдаються до поліції й війська, застосовують пеленгатори, за допомогою яких звичайно шукають «радіозайців».

А недавно ті слова проникли вже й на телебачення. В одній із дискусій з приводу житлового будівництва представник будівельної компанії саме хотів сказати про те, що виробничі витрати зростають, коли це раптом екран погас і почулося: «Околиця Остермундігена». І тепер не минає жодної телепередачі, щоб у ній не пролунали ці слова. От тільки на екрані люди бачать у цей час, як самі ж такі свідчать, зовсім різне.

Дехто твердить, що, коли екран темнів, вони невиразно бачили обличчя старого чоловіка з бородою; іншим у цей час привидівся хижий птах, який рвучко повертав до них голову. Але більшість із тих, хто чув сторонні слова, казали, нібито бачили тоді на екрані самих себе.

І ще про одне треба зауважити, а саме про напружені пошуки чоловіка, якому належать ті слова. Навіть якщо ці пошуки увінчаються успіхом — у чому я, до речі, маю великий сумнів — і десь у печері чи в підвалі знайдуть передавач, то це ще не означатиме, що слова «Околиця Остермундігена» назавжди зникнуть.

Розгорніть будь-яку газету й прочитайте її з початку до кінця. Ви неодмінно натрапите десь на слова «Околиця Остермундігена», надруковані дрібним шрифтом поруч із датою кремації в некролозі або замість підпису під знімком вершника, що переміг на перегонах.

Тепер люди вже навіть бояться листи писати — а що, як і там з'явиться ота «Околиця Остермундігена»?! Люди бояться виступати з промовами, щоб, бува, не сказати: «Околиця Остермундігена». Спочатку багато хто говорив ці слова просто

так, задля жарту. Тепер з цього приводу вже ніхто не жартує, люди взагалі стали боятися розмовляти, за будь-яких обставин. Ви тільки уявіть собі: різник показує покупцеві шматок яловичини й промовляє: «Околиця Остермундігена»!..

Чим усе це скінчиться, важко сказати. А поки що начебто з'явилася можливість якщо не викоренити ці слова, то бодай узяти під контроль.

Один політик мав виступати з промовою. Потерпаючи, що в нього прохопляться раптом ці слова, він спробував схитрувати й почав так: «Шановні дами й панове! Околиця Остермундігена!» Можна було подумати, що й це нічого не дасть, що він тільки накличе осоружні слова ще раз. Але ж ні, політик спокійнісінько виголосив свою промову.

Про це стало відомо, і тепер кожен, хто хоче убезпечити себе від тих слів, може промовити їх добровільно, щоб у такий спосіб не мати з ними справи надалі. В останні дні до цієї методи перейшло вже багато людей. А від учора й радіо починає свої передачі зверненням: «Добрий день, шановні слухачі! Околиця Остермундігена». Газети вирішили друкувати ці слова як підзаголовок. Учителі починають ними уроки в школі. Знайомі, зустрівшись, вітаються цими словами. А я безпечив себе тим, що написав про них оповідання.

Але, на мою думку, до остаточного розв'язання цієї проблеми ще дуже далеко. Бо ж не діло, що ми змирилися з цими словами, не стали господарями становища, а покірно підкорилися. Підкорилися словам, які позбавлені сенсу й змісту, коли не бачиш перед собою отієї околиці Остермундігена, наяву чи десь на малюнку. І навіть коли потрапляєш у ситуацію, в якій ці слова доречні, то й тоді околиця Остермундігена, якої я не знаю, нічим особливим в уяві не постає — ну, може, кілька кварталів житлових будинків, а поруч луг чи узлісся,— і я не можу зрозуміти, чому про неї так часто згадують.

А сьогодні, саме сьогодні, я звернув увагу, що вперше не почув того чоловіка. Йому вже не треба подавати голос самому. Він домігся того, чого хотів. Тепер ці слова знає і говорить кожен. Ніхто вже не може нічого сказати, не подумавши разом про околицю Остермундігена. І ніхто не знає, що ж воно, по суті, таке.

Тож навіщо стільки балакати!

Так оповідання «Околиця Остермундігена» закінчується.

*З німецької переклав Ростислав НЕМЦЕВ,
учитель, м. Кіровоград. (Дебют у «Всесвіті»)*